

## **СТАНОВИЩЕ**

от доц. д-р арх. Елена Димитрова,  
катедра "Градоустройство", Архитектурен факултет, УАСГ

Относно: Дисертационен труд на тема  
**„КУЛТУРАТА В СЪВРЕМЕННОТО ГРАДСКО ПЛАНИРАНЕ НА  
ЕВРОПА“**

Представен за присъждане на образователна и научна степен "ДОКТОР" по  
професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за  
културата, докторска програма „Културология“ (Културата в политиките за  
градско развитие),

С автор: **Радослава Кънева**

редовен докторант към катедра "История и теория на културата",  
Софийски университет „Св. Климент Охридски“,

с научен ръководител проф. д.н. Иван Кабаков

Становището е изготвено на основание на Ректорска заповед РД-38-680/12.12.2024 за провеждане на публична защита и решение на научното жури (протокол № 1/16-17.12.2024).

### **1. Общи характеристики на труда**

Представеният за обсъждане дисертационен труд е с общ обем 222 страници, включващи 17 фигури (графики, схеми, планове и снимки). Списъкът с използвана литература съдържа общо 196 научни източника, от които 92 на български език и 103 чуждоезични, както и 35 заглавия на публицистични материали и нормативни документи. Трудът е структуриран в увод, четири глави, заключение, библиографска справка и шест приложения.

### **2. Актуалност на тематиката и познаване на проблема**

Ролята на културата в пространственото планиране като част от по-общата тема за ролята на културата в процесите на общественото развитие, е обект на бързо нарастващ изследователски и политически интерес през първите десетилетия на 21 век. То е свързано, от една страна, с протичащи комплексни промени във философията на планирането, преодоляващо кризата на модернистичното мислене и опитващо се да овладее стратегически подходи, чувствителни към динамиката, конфликтите и рисковете в съвременния свят. С това са свързани и възникващите нови постановки в теорията на пространственото планиране, стремящи се да осмислят по-широкото включване на различни действащи лица в процесите на градското управление и планиране. От друга страна, все по-широко се осъзнават комплексните пространствени измерения на обществените процеси и необходимостта от интер- и трансдисциплинни подходи при операционализиране на концепцията за устойчиво обществено развитие. Културните измерения на градските

процеси се разглеждат все по-често като необходимата основа за разбирането на градските процеси и за изграждането на градските политики. Организацията на обединените градове и местни власти изтъква, че успехът на глобалния процес към постигането на Целите на устойчивото развитие 2023 и на Градския дневен ред зависи от това доколко културното измерение на устойчивото развитие ще бъде изрично изявено и приведено в действие.

Пространственото планиране не е споменато в договора за създаване на Европейския съюз. Няма директива или регулация на ЕС в областта на пространственото планиране, тъй като компетенциите в това поле са изключително на националните държави. Прието е, че формата и функционирането на системата за пространствено планиране са предопределени от доминиращите социални ценности и културни разбирания в отделните страни, които са еволюирали в продължение на векове и които структурират обществените взаимоотношения. Установените ключови разлики между страните са свързани с координирането на секторните политики, приспособимостта на плановите към ситуации на несигурност и степента на ангажираност на заинтересованите страни и гражданите в процесите на планиране. Независимо от националните различия, от самото си създаване ЕС има свой пространствен дневен ред, в който пространственото планиране се разглежда като ключов инструмент за постигане на устойчиво и балансирано развитие в Европа. Прилагането на общи политики за териториално управление, мотивирано от стремежа към интегриране на секторните политики, води до сближаването на прилаганите инструменти и подходи, с оглед подпомагане на диалога и синхронизиране на действието на националните системи за планиране, без да се препоръчва тяхното уеднаквяване. Многобройните международни научни изследвания в това поле са в пълно съгласие по факта, че голямото разнообразие на системите за планиране в отделните европейски страни се дължи на комплексни исторически, социални и други фактори и е част от културното многообразие на Европа. Всичко това определя настоящия дисертационен труд като значим и навременен за обогатяване на знанието и разбирането за многооликия европейски процес на пространствено планиране в неговата дълбочина.

### **3. Целесъобразност на поставените цели и задачи**

Целите на дисертационния труд са заявени на няколко места в дисертационния труд и в автореферата. Според увода на дисертацията „основните цели на изследването са да проследи процеса на градско планиране и въвеждането на културата като основен ресурс за трансформация на територията, да идентифицира и анализира конкретни градоустройствени и стратегически градски планове и ролята на културата в тях и да разкрие влиянието на инструментализирането на култура в промяната в градската среда.“ (с.10). В заключението на труда целта е дефинирана по-различно, но също толкова обхватно: „да опише, разгледа и анализира ролята на културата в съвременното градско планиране на Европа, като изследва случая на град София. Според автореферата „основните цели на проучването са да проследи процеса на въвеждане на културата като основен ресурс в градските планове за контрол и трансформация на територията, да идентифицира и анализира конкретни стратегически градски планове и ролята на културата в тях и да разкрие влиянието на инструментализирането на културата в промяната на градската среда.“ (с. 6). По-категоричното формулиране на основната цел на труда би допринесло значително за по-

добра ориентация в обширната тематична област и би позволило по-ясно обвързване на постигнатите резултати с поставената цел.

Трите изследователски въпроса, поставени пред изследването, очертават комплексния характер на разглежданата проблематика: Как и по какъв начин културата се интегрира в съвременното градско планиране на Европа? Как се планира култура и каква култура се планира в съвременното градско планиране? Има ли отражение в реалната градска среда планирането, водено от култура? Поради спецификата на пространственото планиране, коментирана по-горе, случаят на София трудно би могъл да даде основания за обобщения на европейско ниво, но представлява значим казус в изследването на европейския процес в Източна Европа. В този смисъл дисертационният труд е важна стъпка в усилията да се открият ключови културни измерения в българското пространствено планиране в периода 2010-2023 година, които са в унисон със световни и европейски тенденции, като в същото време отразяват специфични особености на местния и национален контекст.

## **6. Методика на изследването**

Използваните в изследването методи от различни полета на хуманитарните и социалните науки са коректно описани. Би било полезно извършеният сравнителен анализ на съдържанието на приети стратегически планове на местно ниво в периода 2012-2023 г., както и реализираните културни проекти в София, да се обвържат с времевите интервали и приоритетите на финансиращите програми на ЕС в България, както и с плановите инструменти, разработени и използвани на градско ниво в съответните периоди.

Избраните казуси на изследването визират две инициативи за културно обновяване в София – създаването на Регионален център за съвременно изкуство „Топлоцентра“ в сградата на бивша отоплителна централа в центъра на София, и „Урбинат – зелен коридор на здравето“ в публичното градско пространство на район Надежда. Тези две много различни ситуации позволяват на докторанта да открие общи и специфични особености в градския процес на културно обновяване в София, както и да улови важни моменти, свързани с възприятията, отношението, ценностите на участниците, които обикновено остават невидими зад декларираните намерения и предприеманите действия.

## **7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката**

Приемам заявените от докторанта приноси на изследването, като смятам, че сред тях следва да се открият като ключово важни обвързването между културните и градски политики и поставянето на местните градски политики в контекста на по-широките европейски процеси. Изследването на инициативи и проекти за включване на културата като двигател за промяна в градската среда на София дава възможност за поглед и върху мотивите на общинската администрация, стоящи зад инструментализирането на културата.

Подкрепям препоръчаното в труда обособяване на интердисциплинни екипи в общинските структури, което би допринесло за по-добра координиращи между отделни заинтересовани страни при изпълнението на стратегическите планове, но е необходима по-голяма яснота и по-задълбочена обосновка на препоръката за промяна в етапите по реализиране на стратегическите планове след тяхното приемане от Столична община.

## **8. Преценка на автореферата и публикациите по дисертационния труд**

Авторефератът представя коректно и пълно структурата, съдържанието и заявените приноси на дисертацията. Доколкото темата на труда е свързана с пространственото планиране, би било полезно в него да се включат и основни графични материали, илюстриращи разположението на изследваните казуси в пространството на град София.

Представени са три самостоятелни научни публикации на докторанта на български език, свързани с темата на дисертацията. Броят и характерът на публикациите отговаря на изискванията за защита на докторска дисертация. Добре е да се потърси в бъдеще и участие в международни научни форуми и диалог в полето на сравнителните градски изследвания.

## **9. Лични впечатления от докторанта**

Не познавам лично докторантката, въпреки общото ни изследователско поле в проект УРБИНАТ. Проведеното от Радослава Кънева добросъвестно търсене на източници, занимаващи се с пространственото планиране в България, стана причина да установим контакт чрез платформата ResearchGate. Дисертационният труд изразително доказва траен изследователски интерес към процесите и тенденциите в по-широкия европейски и световен процес, който сполучливо се съчетава с висока чувствителност към спецификата, потребностите и възможностите на днешните български градове. Освен това смятам, че той е убедителна илюстрация на важни за един изследовател качества – целенасоченост, добросъвестност и упоритост, чувствителност и уважение към местния контекст.

## **10. Критични забележки и препоръки**

С оглед на споделеното по-горе, бих препоръчала да се обмисли замяната на понятието за „съвременно градско планиране **на** Европа“, с по-уместното „градско планиране **в** Европа“.

Въпреки някои неизбежни неточности и непълноти в описанието и тълкуването на процесите в проект УРБИНАТ, оценявам високо извършената от докторанта изследователска дейност на терен и споделените в труда резултати от този казус – те представят една различна перспектива към протеклия там процес от тази на пряко участващия в процеса изследовател. Едно уточнение относно УРБИНАТ - партньорството „между университети, общински структури, бизнес, граждански организации и други“, има за цел не само „да даде възможност за съвместно създаване на градското пространство“ (с. 166), но и да провери на практика дали и как работят подходите на „включващо планиране“ в различаващия се културен контекст на различни европейски градове (вкл. София). В този смисъл проектът проследява важна нишка на изследвания и в дисертацията процес – съвместният опит на градските власти и изследователите да инициират промени не само в градската среда, но и в културата на планиране в съвременните български условия.

Буди недоумение фактът, че при идентифицирането на субектите на планирането чрез документално проучване, се открояват като отговорни лица в процеса на градско планиране в София „общински служители, представители на местната власт, наети външни експерти и активни културни оператори“, но не и експертите, пряко ангажирани в разработването на плановете – урбанисти и архитекти.

Едва ли може да се говори за „отдръпване на местната власт от териториалното и икономическо планиране на града“ (с. 16), доколкото тези стратегически решения не са били в обхвата на нейните отговорности в България. По-скоро, изграждането на управленски капацитет за стратегическо и включващо планиране едно от основните предизвикателства, пред които е изправена местната власт в София и в страната.

С оглед пълнота на описвания процес в богатата библиографска справка може да бъде добавена Европейската перспектива за пространствено развитие (1999), както и проведени сравнителни изследвания върху системите за планиране в Европа, ключови документи на ИКОМОС за ролята на културата и културното наследство за устойчивото градско развитие. Проектът COMPASS (ESPON, 2016) предлага най-широкото сравнително изследване на характеристиките и функционирането на системите за пространствено планиране в Европа.

Бих препоръчала терминът „inclusive planning“ да се превежда като „включващо“ вместо „включено“ градско планиране, както и да се избегнат чуждици там, където използването им не е наложително, напр. „имплементиране“ (с.14), „интеракции“ (с.23). Следва да бъде поправена в библиографията и в текста една фактологична грешка - автор на „Българската архитектура през периода 2010-2020 г., е арх. Тодор Булев, а не урб. Ангел Буров.

Изказаните коментари и препоръки не подценяват изтъкнатите вече достойнства на труда, а целят да подпомогнат автора му в диалога с теорията и практиката на пространственото планиране при следващи интердисциплинни изследвания върху културните измерения на градското развитие. Пожелавам на Радослава Кънева успешно професионално развитие и бъдеща плодотворна изследователска работа в това поле.

## **Заклучение**

В заключение на изложеното по-горе смятам, че представеният дисертационен труд на тема **„КУЛТУРАТА В СЪВРЕМЕНОТО ГРАДСКО ПЛАНИРАНЕ НА ЕВРОПА“** отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Р България и на ПУРПНСЗАДСУ, като демонстрира умението на автора да борави с голяма по обем разностранна информация, да прилага съвременни изследователски методи и да формулира теоретични и научно-приложни изводи. **Въз основа на това с пълна убеденост предлагам на уважаемото научно жури да присъди на РАДОСЛАВА КЪНЕВА образователната и научна степен “ДОКТОР” по професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата, докторска програма „Културология” (Културата в политиките за градско развитие).**

Член на научното жури:

доц. д-р арх. Елена Димитрова

24 февруари 2025 г.

гр. София